

SŁUŻBY SPECJALNE II RZECZYPOSPOLITEJ

1918-1939

BLASKI I CIENIE



SŁUŻBY SPECJALNE **II RZECZYPOSPOLITEJ** **1918-1939** **BLASKI I CIENIE**



Emów 2013

**Katalog wystawy przygotowanej
w Centralnym Ośrodku Szkolenia
Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Emowie
im. gen. dyw. Stefana Roweckiego „Grota”**

Konsultacja historyczna:
prof. dr hab. Henryk Cwiiek

Współpraca:
Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów
Instytutu Pamięci Narodowej

Opracowanie graficzne:
FELIS FIDELIS Katarzyna Dinwebel, Jacek Kotela

Druk:
NEOGRAPH s.c.

Materiały archiwalne ze zbiorów:
Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Biblioteki
Narodowej, Centralnego Archiwum Wojskowego,
Instytutu Pamięci Narodowej, Muzeum Wojska
Polskiego, Narodowego Archiwum Cyfrowego,
Wyższej Szkoły Policji

Na okładce:
odznaka Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego
i Sztabu Generalnego oraz odznaka służbowa
funkcjonariusza Policji Państwowej

ISBN: 978-83-929271-6-7

© Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
Emów 2013

Nie ma żadnej pewności, że wciśnięci pomiędzy dwa najsilniejsze dziś na świecie imperializmy (...) nie znajdziemy się w takiej sytuacji, że imperializmy tamte podadzą sobie dłonie ponad naszymi głowami. W takiej sytuacji musimy przede wszystkim bardzo jasno widzieć i dokładnie wiedzieć: kiedy?

(1935 r., Ryszard Wraga¹)

SŁUŻBY SPECJALNE II RZECZYPOSPOLITEJ 1918–1939

BLASKI I CIENIE

Służby specjalne II Rzeczypospolitej odegrały szczególną rolę w realizowaniu polityki zagranicznej i wewnętrznej w odrodzonym państwie polskim. Aktywnie uczestniczyły w walce o niepodległość, a następnie skutecznie chroniły bezpieczeństwo odrodzonego państwa.

Utworzenie wywiadu wojskowego II Rzeczypospolitej poprzedziła kilkuletnia działalność siatek konspiracyjnych polskich organizacji niepodległościowych. Zdobywało w nich doświadczenie wielu późniejszych oficerów polskiego wywiadu wojskowego. W listopadzie 1918 r. Józef Piłsudski i jego najbliżsi współpracownicy stanęli przed dylematem właściwego doboru kadr. Zasadnicza kwestia zawierała się w pytaniu, czy wymaganą lojalność wobec odrodzonej Rzeczypospolitej można pogodzić z niedawnym udziałem w różnych strukturach zaborców zwalczających polski ruch niepodległościowy. W rezultacie przyjmowano do służby z reguły niższych rangą byłych oficerów wywiadu armii państw zaborczych.

Postanowieniem Józefa Piłsudskiego z grudnia 1918 r. szefem Oddziału Informacyjnego, następnie Oddziału II Sztabu Generalnego WP został ppłk Józef Rybak, wykwalifikowany i doświadczony były kadrowy oficer wywiadu wojskowego armii austro-węgierskiej. Był on w latach

1905–1907 słuchaczem Szkoły Wojennej Sztabu Generalnego w Wiedniu; wykonywał następnie szereg poufnych misji, w tym pośredniczył w latach I wojny światowej w kontaktach między przedstawicielami armii austro-węgierskiej a Józefem Piłsudskim (m.in. za jego pośrednictwem Józef Piłsudski uzyskał w sierpniu 1914 r. zgodę na przeprowadzenie mobilizacji Polskich Drużyn Strzeleckich i „Strzelca”). Zastępcą Rybaka został – cieszący się zaufaniem Józefa Piłsudskiego – mjr Ignacy Matuszewski, dawny oficer armii rosyjskiej, równocześnie szef wywiadu Komendy Naczelnej Polskiej Organizacji Wojskowej nr 3 (obejmującej Ukrainę, Białoruś i Rosję). Istotną rolę w formowaniu struktur wywiadu odegrał również kpt. Walery Sławek, wcześniej szef pionu wywiadowczego Polskiej Organizacji Wojskowej. Wspomniani oficerowie stworzyli fundamenty centrali polskich służb specjalnych.

Podczas konfliktu z Rosją bolszewicką, w latach 1919–1921, wywiad wojskowy, mimo że tworzony w warunkach kształtującego się od podstaw państwa, odegrał znaczącą rolę, informując polskie dowództwo, m.in. o organizacji, dyslokacji, uzbrojeniu wojsk przeciwnika i jego planach. Najcenniejsze informacje uzyskano dzięki pracy radiowywiadu Biura Szyfrów Oddziału II Sztabu Generalnego WP.

1 Publicystyczny pseudonim kpt. Jerzego Antoniego Niezbrzyckiego, w latach 1932–1939 kierownika Referatu „Wschód” Oddziału II Sztabu Głównego WP.

Bolszewicy nie zorientowali się do końca wojny, iż większość ich depech była przechwytywana i odczytywana przez Polaków. Dało to polskiemu dowództwu ogromny atut przy planowaniu kontrofensywy oraz zaważyło w znacznym stopniu na rezultacie bitwy warszawskiej. Współtwórcą sukcesu był por. Jan Kowalewski, inicjator i szef komórki zajmującej się w Sztabie Generalnym kryptoanalizą. Zaangażował on do współpracy wybitnych polskich matematyków, profesorów: Wacława Sierpińskiego, Stanisława Leśniewskiego i Stefana Mazurkiewicza.

Po zakończeniu wojny z Rosją bolszewicką wobec wprowadzania pokojowej organizacji wojska i likwidacji Naczelnego Dowództwa WP, Oddział II Sztabu Generalnego Naczelnego Dowództwa WP połączono z Oddziałem II Sztabu Ministerstwa Spraw Wojskowych i przekształcono w Oddział II Sztabu Generalnego WP.

Po 1920 r. przystąpiono do organizowania „wywiadu ofensywnego” na terytoria państw sąsiadujących z Polską, z którymi istniał konflikt strategiczny i spory graniczne. Największe zagrożenie dla państwa polskiego nadal występowało ze strony wschodniej, stąd też (najczęściej poprzez konsulatory i attacheaty) umiejscowiono placówki referatu „Wschód”, m.in. w Moskwie, Charkowie, Kijowie, Leningradzie, i Tyflisie (obecnie Tbilisi). Były one wspierane przez – działający w strefie przygranicznej – tzw. wywiad płytki, organizowany przez Korpus Ochrony Pogranicza, który został utworzony w 1924 r. do ochrony wschodniej granicy Rzeczypospolitej. Prowadzono również aktywne działania kontrwywiadowcze mające na celu neutralizację działań sowieckiego wywiadu w odrodzonej Rzeczypospolitej.

Równolegle do działań na kierunku wschodnim, od 1919 r. prowadzono rozpoznanie przeciwko Niemcom – tak kontrwywiadowcze, jak i wywiadowcze. Referat „Zachód” dysponował na terytorium Niemiec około trzydziestoma placówkami. Na szczególną uwagę zasługuje działalność berlińskiej placówki wywiadowczej „In-3”, kierowanej przez rotmistrza Jerzego Sosnowskiego. Wywiad głęboki prowadzony na terenie Niemiec wspierały tzw. ekspozytury wewnętrzne. Największe sukcesy przypisuje się Ekspo-

zyturze nr 3 w Bydgoszczy kierowanej przez mjr. Jana Henryka Żychonia, m. in. za organizację operacji „Ciotka-Wózek”, polegającej na tajnej kontroli poczty przewożonej między Berlinem a Prusami Wschodnimi.

Po przewrocie majowym w 1926 r. i powrocie do władzy Józefa Piłsudskiego, doszło do reorganizacji dowództwa wojska. Ustanowiono Generalny Inspektorat Sił Zbrojnych, a w grudniu 1928 r. utworzono, w miejsce Sztabu Generalnego, Sztab Główny WP.

Zadania służby specjalnej wykonywała również funkcjonująca w ramach Policji Państwowej tzw. defensywa polityczna (kontrwywiad cywilny). Pierwszą jednostką odpowiedzialną za tę formę działalności był Inspektorat DP („Defensywy Politycznej” – stąd skrót „Defa”) w Komendzie Głównej Policji Państwowej. Inspektorat przekształcony został następnie w Wydział IV D, podlegający bezpośrednio Komendantowi Głównemu Policji Państwowej. Funkcjonariusze „Defy” działali w sposób tajny, byli nieumundurowani, zajmowali się inwigilacją i śledzeniem środowisk, które uważane były przez władze za „siedlisko” działalności antypaństwowej, wyrotowej i szpiegowskiej. Pion polityczny Policji Państwowej zajmował się przede wszystkim zwalczaniem nielegalnego ruchu komunistycznego oraz inwigilacją środowisk mniejszości narodowych. Na tych polach cywilny kontrwywiad II Rzeczypospolitej odniósł wiele spektakularnych sukcesów.

Na uwagę zasługuje kwestia relacji pomiędzy „Defą”, a Oddziałem II Sztabu Generalnego/Głównego WP. Obie formacje odpowiadały za zwalczanie szpiegostwa. W 1922 r. wydany został ściśle tajny okólnik ministra spraw wewnętrznych, który rozdzielał ich kompetencje. Zgodnie z nim Oddział II zajmować się miał tylko tymi zagadnieniami w dziedzinie zwalczania szpiegostwa, które bezpośrednio związane były z wojskiem. Po 1926 r. całość spraw szpiegowskich powierzono wojsku. W 1934 r. zostało wydane rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o niektórych przestępstwach przeciwko bezpieczeństwu państwa, które zobowiązywało policję do ścisłego współdziałania z Oddziałem II Sztabu Głównego WP w sprawach o charakterze szpiegowskim.

Pomimo zmian organizacyjnych dokonywanych w Oddziale II Sztabu Generalnego (Głównego) w latach 1926–1930, utrzymano trzy podstawowe pionory, tj. organizacyjny, ewidencyjny i wywiadowczy, wzmacniając przy tym funkcje analityczne. Kolejnym istotnym elementem reorganizacji Oddziału II Sztabu Głównego WP przeprowadzonej w latach 1929–1930 było ostateczne rozdzielenie w jego strukturze spraw wywiadu i kontrwywiadu wojskowego.

Jesienią 1932 r., Marian Rejewski, poznański matematyk zatrudniony w Biurze Szyfrów Oddziału II Sztabu Głównego WP, przy wsparciu Henryka Zygalskiego i Jerzego Różyckiego, złamał szyfr stosowany przez Niemców w skomplikowanych maszynach Enigma. Był to spektakularny sukces polskiego wywiadu wojskowego, a zastosowanie przez Polaków zasad matematycznych w kryptologii, w czasie, gdy inne wywiady stosowały jedynie metody lingwistyczne, oznaczało rewolucję w tej dziedzinie nauki². Tuż przed rozpoczęciem drugiej wojny światowej polski wywiad podzielił się wiedzą na temat Enigmy ze służbami specjalnymi państw sojuszniczych. 25 lipca 1939 r. Polacy przekazali w Pyrach pod Warszawą odtworzone egzemplarze Enigmy wywiadowi francuskiemu oraz brytyjskiemu. Jak zgodnie oceniają historycy, osiągnięcia polskich kryptologów w bezpośredni sposób przyczyniły się do zwycięstwa aliantów

oraz skróciły działania wojenne nawet o kilka lat.

Błyskawiczny rozwój wydarzeń w trakcie kampanii wrześniowej 1939 r. ujawnił też zaniedbania popełnione przez centralę polskiego wywiadu. Komórki zagraniczne nie otrzymały na czas instrukcji na wypadek wojny, przez co musiały improwizować swe działania, a opuszczenie Warszawy przez Sztab Naczelnego Wodza dodatkowo skomplikowało sytuację Oddziału II. Szybki rozwój wypadków w połączeniu z brakiem wcześniejszych instrukcji oraz poważne zaniedbania osób odpowiedzialnych za ewakuację tajnych kartotek i archiwów, spowodowały, że część istotnych dokumentów wpadła w ręce Niemców. Przejęcie akt polskiego wywiadu wojskowego doprowadziło do poważnych konsekwencji. Niemcy aresztowali kilkadziesiąt osób związanych z siatką polskiego wywiadu w Niemczech, a 10 z nich skazali na karę śmierci przez ścięcie.

Wrzesień 1939 r. wykazał, że służby specjalne II RP nie dysponowały również bardzo istotną informacją, a mianowicie rozpoznaniem rzeczywistych zamiarów sojuszniczych rządów: francuskiego i brytyjskiego na wypadek wojny polsko-niemieckiej oraz rozpoznaniem faktycznych zamiarów kierownictwa ZSRS. Wspomniane kwestie kładą się cieniem na innych, nieraz spektakularnych, dokonaniach polskich służb specjalnych.



ZŁAMANIE BOLSZEWICKICH SZYFRÓW

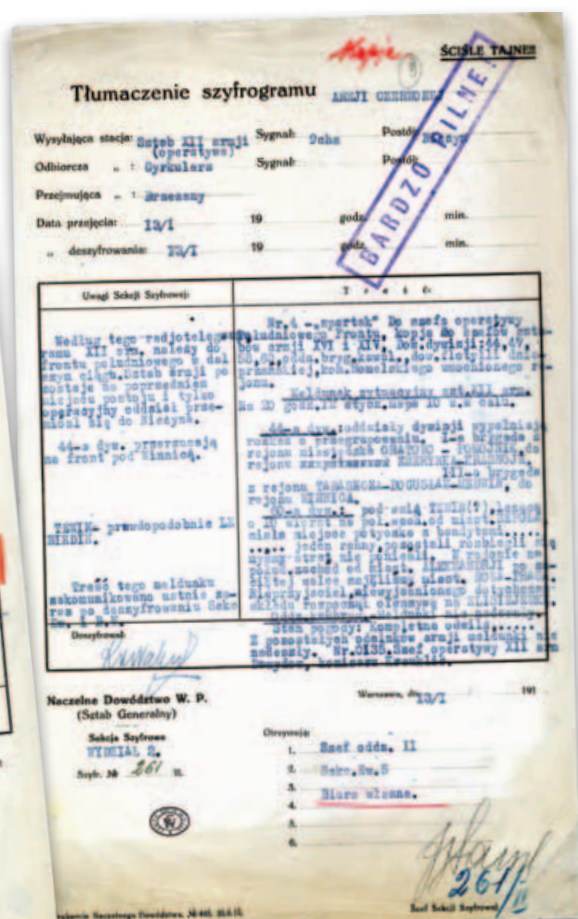
1919-1921

Podczas wojny z bolszewikami w latach 1919-1921 polski radiowywiad* i jego kryptolodzy** zdołali odczytać tajną szyfrowaną korespondencję radiową Armii Czerwonej. Był to pierwszy duży sukces służb specjalnych odrodzonej Polski. Współtwórcą sukcesu okazał się oficer Oddziału II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego (od 1928 r. Sztabu Głównego WP), por. Jan Kowalewski. Systematyczne łamanie kluczy szyfrowych Rosjan umożliwiło odczytanie kilku tysięcy szyfrogramów nieprzyjaciela i miało wielki wpływ na zwycięstwo odniesione przez Polskę w tej wojnie. *Gdyby Lenin, Trocki, Tuchaczew-*

ski, Stalin i Budionny byli agentami polskiego wywiadu, nie dostarczyliby – razem wzięci – tak szybko i tak bogatych materiałów informacyjnych, jakich dostarczył polski radiowywiad (Grzegorz Nowik).

Porucznik Jan Kowalewski, przekonany, że dotychczasowe metody lingwistyczne stosowane do łamania szyfrów są niewystarczające, zaangażował do współpracy z wywiadem wybitnych polskich matematyków, profesorów Wacława Sierpińskiego, Stanisława Leśniewskiego i Stefana Mazurkiewicza. W ten sposób rozpoczęła swój rozwój nowożytna polska szkoła kryptoanalizy.

↓ Odczytane rosyjskie szyfrogramy w 1919 r. przez Jana Kowalewskiego (dok. z CAW)



- * RADIOWYWIAD – działania wywiadowcze prowadzone z wykorzystaniem radiowych środków technicznych, polegające na monitorowaniu aktywności przeciwnika w eterze w celu przejmowania jego korespondencji radiowej
- ** KRYPTOLOGIA – nauka poświęcona szyfrowi, obejmująca kryptografię (wiedzę o układaniu szyfrów) i kryptoanalizę (wiedzę o łamaniu szyfrów)



← JAN KOWALEWSKI (1892–1965), podpułkownik Wojska Polskiego, oficer wywiadu wojskowego, dyplomata, lingwista i kryptolog. Polski attaché wojskowy w Moskwie (1928–1933) i Bukareszcie (1933–1937). Po wojnie pozostał na emigracji w Londynie (fot. z NAC)

↓ Diagramy z odczytanymi rosyjskimi szyframi sporządzone przez Jana Kowalewskiego (dok. z CAW)

Przebieg choroby
Choroba

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0									
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Odczytano
z kolumny 10.
z kolumny 11.

Sposoby szyfrowania, zmienniki i t. d.

Wzrosty i korespondencje
zmienników i zmienników
zmienników i zmienników i zmienników
zmienników i zmienników i zmienników
zmienników i zmienników i zmienników

Jan Kowalewski

Korespondencja

Imię	Imię	Imię

Biuletyn Kryptologiczny, 10 007, 008, 10 009

Przebieg choroby
Choroba

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0									
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Odczytano
z kolumny 10.
z kolumny 11.

Sposoby szyfrowania, zmienniki i t. d.

Wzrosty i korespondencje
zmienników i zmienników
zmienników i zmienników i zmienników
zmienników i zmienników i zmienników
zmienników i zmienników i zmienników

Jan Kowalewski

Korespondencja

Imię	Imię	Imię

Biuletyn Kryptologiczny, 10 007, 008, 10 009

SOWIECKA

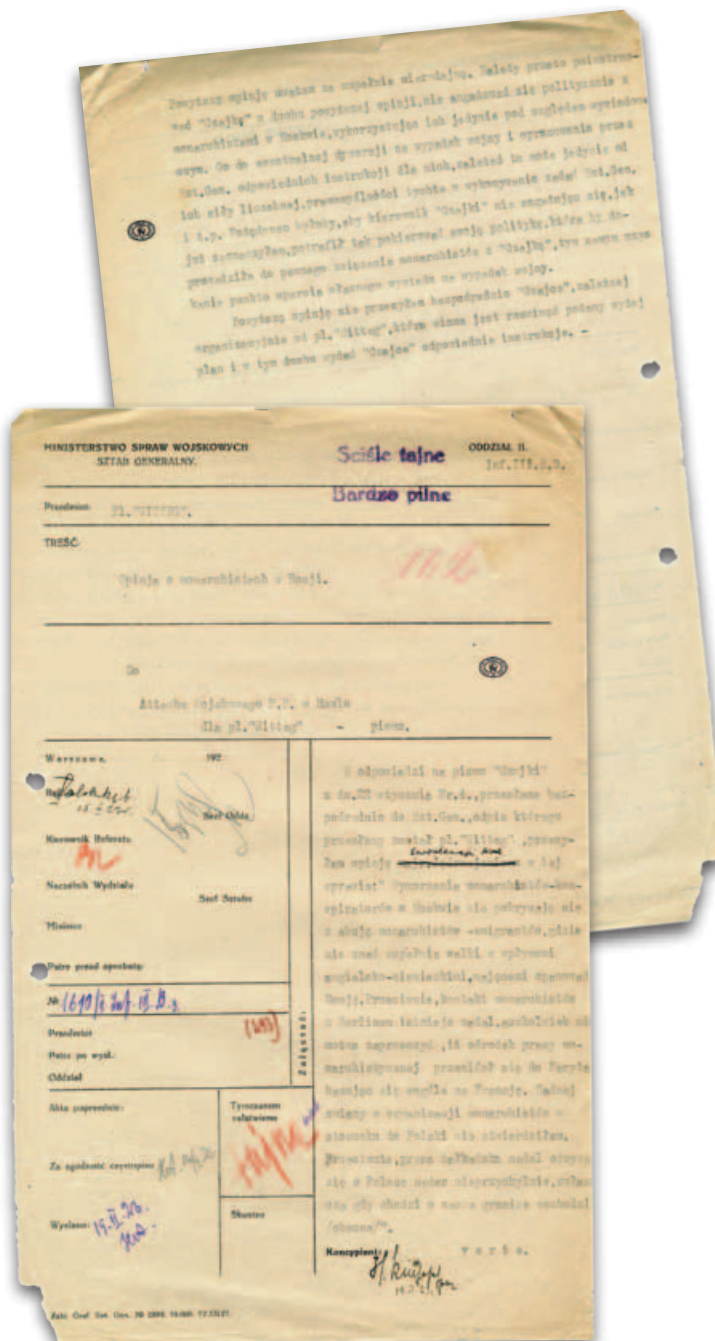
PROWOKACJA – „TRUST”

1921-1927

W 1921 r. bolszewickie służby specjalne, obawiając się możliwości penetrowania kraju przez wywiady państw zachodnich, stworzyły kierowaną przez swoich oficerów „nielegalną” organizację pod nazwą Monarchistyczna Organizacja Centralnej Rosji, noszącą kryptonim „Trust”. Organizacja, poprzez swoich emisariuszy, nawiązała kontakt z „białą” emigracją grupującą środowiska Rosjan na Zachodzie, a przez nie, z większością wywiadów państw zachodnich, w tym ze służbami polskimi. Za pomocą fałszywych dokumentów i preparowanych relacji świadczków, sowieckiemu wywiadowi udało się przekonać zachodnie służby specjalne, że Rosja zbliża się do ekonomicznej zapaści. W efekcie, dzięki stworzonym przez „Trust” kanałom przerzutowym, przekazywano do Rosji – czyli bezpośrednio do sowieckich służb – pieniądze, broń, emisariuszy, a nawet agentów zachodnich wywiadów, jak np. związanego z MI6 Sidney’ego Reilly’ego, który, ujęty przez Sowietów, został stracony w 1925 r.

Istotnym elementem zastosowanej prowokacji* było pozyskiwanie danych na temat celów i metod działania zachodnich służb specjalnych oraz rosyjskich organizacji emigracyjnych. W drugą stronę wywiad sowiecki przekazywał wyłącznie dezinformację. Operacja została zakończona w 1927 r.

Już w początkowej fazie rozwoju operacji „Trust” w 1923 r., Władysław Michniewicz – oficer polskiego wywiadu – przedstawił raport, w którym wskazywał, iż jest to sowiecka prowokacja. W 1926 r. Józef Piłsudski po analizie dostarczanych z inspiracji „Trustu” planów mobilizacyjnych Armii Czerwonej, podjął decyzję o zerwaniu kontaktów z rosyjskimi monarchistami.



↑ Korespondencja Oddziału II SG WP z polskim attaché wojskowym w Tallinie (Wiktorem Drymmerem) w sprawie Monarchistycznej Organizacji Centralnej Rosji (dok. z CAW)

* PROWOKACJA – działanie służby specjalnej polegające m.in. na wykorzystaniu fałszywych informacji, zmierzające do wywołania reakcji przeciwnika, która w efekcie spowoduje u niego straty w zasobach informacji, materiałach i kadrze

Wiktor Tomir Drymmer →
(1896-1975), oficer Oddziału
II SG WP, kierownik polskiej
placówki wywiadowczej
w Estonii, od 1923 r. polski
attaché wojskowy w Tallinie,
bezpośredni uczestnik
kontaktów polskiego wywiadu
z Monarchistyczną Organizacją
Centralnej Rosji (fot. z NAC)



ARKUSZ OBSERWACYJNY ORG. "M"
.....

13.IV.27. Raport rtm.ros. TARANOWA- sprawozdanie z odbytej podróży przez kontakty i łączność org. "M" / zał.1./

14.IV.27. O godz.22-giej w Oddziale II.Bst.Gen.otrzymam depesze-asyfr od Attache Wojskowego MOSKWA L.dn.320 z dn.14.IV.donosząca o dekonspiracji org. "M". Depesza zawiera meldunek KARIMOWICZA vel FIDKROWA do BERGOWA/ gen.b.armji ros.KUTIAKOW/ w PARTIU / zał.Nr.2./Na skutek tej depeszy w nocy z dn.14 na 15 b.m. został zatrzymany wyjazd do MOSKWI Kier.Plac. "M"/I/.

15.IV.27. Łącznik org. "M" w WARSZAWIE -ALEKSANDROWICZ w godzinach rannych otrzymuje z HELSINGFORSU od SZULOWEJ depeszę / zał.Nr.3./,na którą odpowiada depeszą/ zał.Nr.4./.

O godz.13-tej prowadziliśmy rozmowę Hughes'em z oficerem 2.Bryg. K.O.F. w BARANOWICZACH w sprawie przejęcia przez naszą granicę 3 osobników / zał.Nr.5./.

O godz.19-tej łącznik ALEKSANDROWICZ otrzymał z HELSINGFORSU depeszę od SZULOWEJ/ zał.Nr.6./, na co odpowiedział depeszą / zał.Nr.7./.

Kpt.TALIKOWSKI rozmawia Hughesem z por.LASKOWSKIM z 2.Bryg.K.F. / zał.Nr.8./

O godz.16-tej referowałem Szefowi Oddziału II.Bst.Gen.całokształt sprawy org. "M",jak również sytuację,jaka wytworzyła się po dekonspiracji w MOSKWI.

O godz.19-tej przybyli na Dworzec Główny w WARSZAWIE 3-j osobnicy z org. "M"przetrzymani na naszej granicy naprzec stupa Nr. 666.Wymienieni przyjechali w towarzystwie por.WALTERA z 6.Nacem K.O.F./ zał.Nr.9./.

O godz.20-tej spotkałem się z ludźmi w hotelu "VICTORIA"; zajmują pokoje Nr.57-58.3 księżeczek jednego z nich niejakiego SERGIA vel KARPOWA vel BERNIA,żona SZULOWEJ z HELSINGFORSU znalazła się kartka pisma straszącego sympatyzującym do kpt.TALIKOW.

↑ Pierwsza strona specjalnego arkusza obserwacyjnego dotyczącego rosyjskich monarchistów, który sporządził polski wywiad w 1927 r. (dok. z CAW)

Informacja polskiego wywiadu z Moskwy →
dotycząca możliwości zakupu planów
mobilizacyjnych Armii Czerwonej.
Transakcja była prowokacją sowieckich
służb (dok. z CAW)

DEPESZA 25 ŚCIŚLE TAJNE!
Trzymaj pod zamknięciem.

Moskwa 18/I-23

Wysokość depeszy: Moskwa pos pol 136 17/I - 23 -

Adres: Sztab Generalny - Wafarsawa -

Temat:

Czujka donosi możliwość kupienia za 25.000 dolarów planu mobilizacyjnego. Proszę o oznaczenie swej ceny, gdyż jest możliwość utargowania. W ciągu 3 tygodni można sprawę przeprowadzić

/-/ Odpowiadz.

Od ppłkna Wolikowskiego: wobec ogromnej ceny i braku ścisłych danych trudno ją proponować traktować poważnie.

Wolikowski
Nr. 50 z 17/I-23

Wysokość depeszy: 18/I-23
1433/II Inf.I.D./5/

„BÓJ Z BOLSZEWIZMEM”



↑ Kurs instruktorski dla oficerów i szeregowych Policji Państwowej w Laboratorium Centrali Służby Śledczej w Warszawie. Grupa kursantów podczas pracy z mikroskopami (fot. z NAC)

Członkowie Komunistycznej Partii Polski, finansowani i kierowani przez władze sowieckie, starali się zwalczać wszystkie polskie partie polityczne, gdyż uważali, że służą one wyłącznie kapitalistom. Podczas wojny polsko-bolszewickiej w latach 1919–1921 czynnie pomagali Armii Czerwonej. Twierdzili, iż wschodnie województwa Rzeczypospolitej muszą zostać przyłączone do Związku Sowieckiego, a Śląsk i Pomorze, wbrew postanowieniom traktatu wersalskiego, należy oddać Niemcom. Biorąc udział w strajkach robotniczych i demonstracjach, często prowokowali zamieszki. Ich marzeniem było rozpętanie w Polsce rewolucji, obalenie demokratycznych władz i wprowadzenie na wzór sowiecki tzw. dyktatury proletariatu.

Działalność partii komunistycznej w Polsce została zdelegalizowana już w 1919 r. Pomimo, iż komuniści funkcjonowali na marginesie życia społecznego i politycznego kraju, to głoszone przez nich utopijne idee i próby destabilizacji porządku publicznego były traktowane przez polskie władze bardzo poważnie.

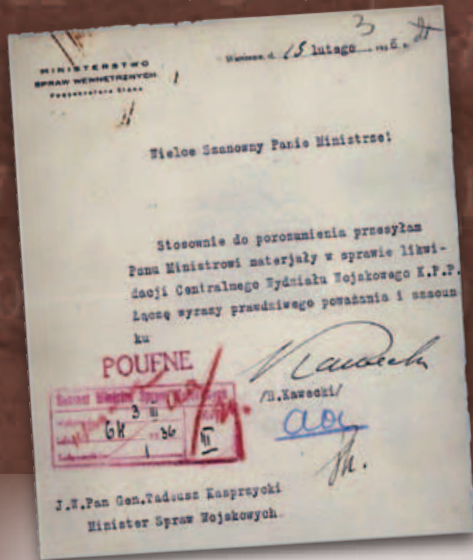
Zwalczaniem nielegalnego ruchu komunistycznego zajmował się pion polityczny Policji Państwowej, popularnie nazywany „Defą” (od pojęcia „defensywa polityczna”), odpowiedzialny za rozpoznanie i likwidację działalności wyrotowej*, szpiegowskiej i antypaństwowej.

Dzięki stanowczym działaniom Policji Państwowej zlikwidowano m.in. w latach 1930–1933 r. nielegalną na Kresach Wschodnich Komunistyczną Partię Zachodniej Ukrainy, której kilkudziesięciu członków postawiono przed sądem i skazano w 1934 r. (tzw. proces łucki). Z kolei w 1936 r. aresztowano członków Centralnego Wydziału Wojskowego Komunistycznej Partii Polski – który prowadził akcje szpiegowskie i destrukcyjne na rzecz Sowietów w Wojsku Polskim – powodując jego rozbitcie.

Penetracja Komunistycznej Partii Polski przez „Defę” i pozostałe polskie służby była jednym z powodów rozwiązania partii przez kierownictwo Międzynarodówki Komunistycznej w 1938 r.

* DZIAŁALNOŚĆ WYROTOWA – inaczej subwersja, działalność sprzeczna z obowiązującym w państwie porządkiem konstytucyjnym oraz prawnym wymierzona w państwo i zmierzająca do jego destrukcji

↓ Pismo Henryka Kaweckiego – podsekretarza stanu w MSW do ministra spraw wojskowych gen. Tadeusza Kasprzyckiego, informujące o likwidacji w 1936 r. Centralnego Wydziału Wojskowego KPP (dok. z IPN)



↑ Funkcjonariusz Urzędu Śledczego Komendy Policji Państwowej m.st. Warszawy podczas pracy (fot. z NAC)



↑ Kurs instruktorski dla oficerów i szeregowych Policji Państwowej w Laboratorium Centrali Służby Śledczej w Warszawie. Zajęcia z fotografowania (fot. z NAC)

↓ Funkcjonariusze Urzędu Śledczego Komendy Policji Państwowej m.st. Warszawy podczas pracy (fot. z NAC)



↑ Strona tytułowa miesięcznika „Bój z Bolszewizmem”, wydawanego od 1937 r. przez Instytut Naukowego Badania Komunizmu w Warszawie. Zadaniem czasopisma, redagowanego przez Włodzimierza Rydzewskiego, było ostrzeżenie opinii publicznej przed komunizmem, a jego mottem zdanie: „Kto pomaga i pracuje z Komuną dąży do zguby Polski i zagłady polskości” (dok. z BN)

JÓZEF MÜTZENMACHER



↑ Józef Mützenmacher po aresztowaniu przez Policję Państwową. Fotografia z 1926 r. (fot. z IPN)

Józef Mützenmacher (Józek Mycenmacher) vel Mietek Redyko, Jan Kamiński, Jan Alfred Reguła, Jan Berdych, Jan Roszkowski (1903–1947) – działacz komunistyczny, zastępca członka Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski, następnie współpracownik Policji Państwowej i Wydziału Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. W sierpniu 1933 r. polskie służby specjalne sfingowały jego śmierć. Pod zmienioną tożsamością rozpoczął nowe życie jako Jan Kamiński. Przed wybuchem wojny był konsultantem Wydziału Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Po rozwiązaniu Komunistycznej Partii Polski zwracał uwagę na fakt, że wznowienie działalności przez komunistów w Polsce jest tylko kwestią czasu.

Mützenmacher podczas pobytu w areszcie w 1928 r. został zwerbowany* do współpracy z Policją Państwową. Później agenta przejął Wydział Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Oprócz informacji na temat struktury, członków i kierunków działań partii komunistycznej, szerzył także pogłoski służące dezinformowaniu komunistów, m.in. na temat agentów policyjnych w szeregach partii. Zdobyte przez niego dane pozwoliły policji rozbić w 1933 r. Sekretariat Krajowy Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski. W 1934 r. opublikował *Historię Komunistycznej Partii Polski. W świetle faktów i dokumentów*. Książka obnażała kulisy działań komunistów w II Rzeczypospolitej.



← Henryk Kawecki (1886–1942), prawnik, członek Polskiej Organizacji Wojskowej, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, w 1921 r. szef służby bezpieczeństwa w Wilnie. Od końca 1922 r. szef policji politycznej w Polsce, następnie pracownik MSW, w tym zastępca, a od 1927 r. naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa. W latach 1935–1937 podsekretarz stanu w MSW oraz senator Rzeczypospolitej Polskiej IV kadencji (1935–1938). Był organizatorem werbunku i tajnej współpracy Józefa Mützenmachera z Wydziałem Bezpieczeństwa MSW (fot. z NAC)

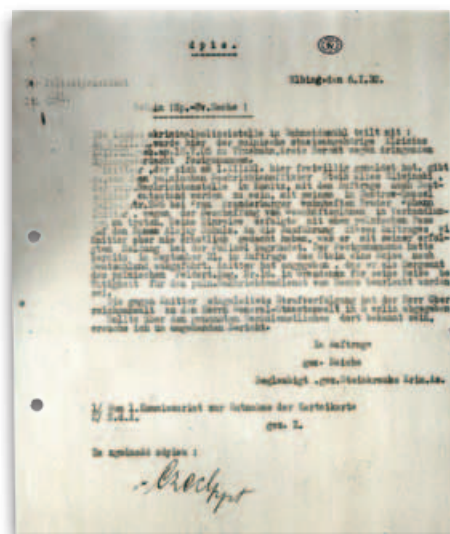
* WERBUNEK – nakłonienie wytypowanej wcześniej osoby do współpracy ze służbą specjalną

AKCJA „CIOTKA-WÓZEK”

1930-1939



← Jan Henryk Żychoń (1902-1944), legionista, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej i trzeciego powstania śląskiego, major piechoty Wojska Polskiego, szef placówki wywiadu wojskowego w Bydgoszczy (Ekspozytura Nr 3) uważanej za najważniejszą i najbardziej efektywną polską komórkę wywiadowczą na kierunku niemieckim. Zginął w maju 1944 r. w bitwie o Monte Cassino (fot. z CAW)



↑ Odpis tajnej niemieckiej korespondencji z 1932 r. sporządzony przez pracowników Ekspozytury Nr 3 w wyniku prowadzonej akcji „Wózek” (dok. z CAW)

W latach 1930-1939 polski wywiad w sposób tajny przeglądał zawartość niemieckich pociągów tranzytowych przejeżdżających przez polskie terytorium „korytarza pomorskiego” do Prus Wschodnich. Pomysłodawcą i realizatorem operacji określonej początkowo kryptonimem „Ciotka”, a następnie „Wózek”, był szef bydgoskiej ekspozytury* Oddziału II SG WP kpt. Jan Henryk Żychoń. Zawartość zaplombowanych przez Niemców wagonów towarowych lub pocztowych była szczegółowo sprawdzana przez polskich wywiadowców. Istotne dla Oddziału II SG WP niemieckie prze-

syłki lub przewożone elementy uzbrojenia były następnie przejmowane przez specjalną ekipę, która fotografowała je lub sporządzała szkice i odpisy. Następnie zacierano ślady ingerencji w przesyłki i zabezpieczano otwarte wagony specjalnie podrobionymi plombowanicami.

Niemcy do wybuchu wojny w 1939 r. nie zorientowali się, że wysyłane przez nich transporty są penetrowane przez polskie służby. Akcja doprowadziła do zdobycia ważnych informacji wywiadowczych, w tym tajnych rozkazów niemieckich wojsk.

* EKSPOZYTURA – jednostka terenowa Oddziału II Sztabu Generalnego (Głównego) Wojska Polskiego ustanowiona w celu realizacji zadań wywiadowczych. Praca ekspozytury opierała się w znacznej mierze na działalności zakonspirowanych placówek zagranicznych rozlokowanych na tzw. przedpolu wywiadowczym

Ekspozytura Nr. III
osady H. J. J. J. J. J.

L. dz. 44/31.7.0.132.

Rydzoska, dn. 1.1.1932r.

Ocenę materiałów.

Kier. P. O. Nr. 4.

W. M. p.

domini

Poniżej podają ocenę materiałów dostarczonych jak
następuje:

L. dz.	Agent	Treść	Ocena
1348	516	Art. Centr. doświadczeń i pułkowy reflektorów	wiedom. ciekawe, prost. w Jitterbog należy śledzić, a miarę możliwości.
44	516	Wyjazd 6. bat. smotor. do Döberitz i Wilhelmsberg	wiedom. b. ciekawe - wiadomości o meldunkach agenta 516 potwierdza; należy go zatem uważać za agenta
45	516	Strzelanie 6. bat. smotor. w Pillau	spełnia wiadomości o wartości tego - poznaniem tegoż. Usiłek i sp. w 6. bat. baterji.
49	516	Art. - Schmitz Jitterbog-Trauband	dobrze, zadanie na szkołę w Jitterbog wysłano pod L. 5399 - wstąpieni agenta do Traubband jest celowe, badać, czy i o ile Traubband mógłby spełniać funkcje mob.
42	516	Wyszkolenie podoficerów	wiedom. nieco chaotyczny, lecz wiadomości dobre - Należy odpiływać meldunków agenta 516 należy pisać zaskakiwać tak, aby każdy rozdział obejmował pewne zagadnienie lub myśli; pisanie w jednym ciągu o rzeczach, które nie mają z sobą nic wspólnego, utrudnia prog.
1266	502	Ustrojenie pułku piech. w czasie piech. i k. n.	Wiedom. b. ciekawe, w szczeg. jednak sprawnie.
1611	502	Odcinek Landrate Pr. - Sylva w sprawie zmian w Stahlu i NSDAP.	średniej wartości.
1467	501	Zobranie kierowników Heimatkamf Altemstein.	dobrze.
1495	501	Broń dla osłonek org. Arbeitsgemeinschaft.	dobrze.

↖ ↗ Ocena zdobytych materiałów agenturalnych przez Ekspozyturę Nr 3 w 1932 r. sporządzona przez kpt. Jana Żychonia (dok. z CAW)

- 2 -

L. dz.	Agent	Treść	Ocena
28	502	Riura p. w. Künigsberg - informacje.	dobrze, tem więcej, że dokumentalne.
1409	502	Ewidencja b. żołnierzy marynarki niem.	dobrze, niestety brak dowodu, że bieżący jest aktualny i pochodzi z roku bieżącego.
1525	550	Odcinek Bt. Kst. Volkspartei	średniej wartości.
53	550	Odcinek Heimatkamf i broszury polit.	
649	-	Hitlerowcy - przegladanie kł. w aucie - do wiadomości	wiedom. ogólna - inform.
127	628	Jungetura, obd. latni pod Gładzisz	sprawozdanie - mało, potrzebne.
147	550	Wyjazd dla D.O.B. o zasadach amunicyjnych	dobrze.
55	550	Wyjazd dla D.O.B. - mechanizacja i motoryzacja armji	dobrze.
501	501	Uczestnictwo członków D.O.B. Altemstein	dobrze.
504	504	Plan wyszkolenia niem. organizacji p. w.	film sepmaty zupełnie (cały) naświetlony przed wywołaniem; dostarczone blaskiły postać - 504 kierownictwa WITOLD - treść jednego z nich jest identyczna z "Ankerknäuel", dost. przez ag-ta 501.
558	558	Instrukcja wyszkol. polowego Schütz.	dobrze
516	516	Wyszkolenie Stahlh. przez B.W.	na ogół dobrze.

- 3 -

L. dz.	Agent	Treść	Ocena
48	516	Alarmowanie członków Stahlh.	naogół dobrze.
1182	502	Kursy p. w. dla pracowników koleji.	naogół dobrze; posiadane dokumenty lub fot.
1376	528	Ustrojenie Niemiec - inform.	wiedom. mało powal.
1529	550	Wyjazd dla ofic. D. O. B. i D. O. B. Altemstein	dobrze.
1181	502	Instrukcja alarmowa dla Lemj. Gr.	
1613	552	Tablice poglądowa i kieszon. nie przeszkód	
551/51	501	Wyszkolenie Heimatkamfu przez Schütz	ciekawe, sprawa jednak sprawnie.

Uwagi: Poniżej ocenę należy wnieść do wykazu dostarczonych materiałów z dołączeniem agenta.

Szef Ekspozytury
Ż y c h o n i
Kapitan.

25.1.1932
132

LA ICANA

MOSKWA 1936 ROK



ROZPISZCZONY

Artykuły

FORMA CJA 8 p.e.l.

ROCZNE UZUPEŁNIENIE

LISTY KWALIFIKACYJNEJ

za rok 1933

Nawożka i Inny PASAPORT Stefan

Stopień wyższy porucznik

funkcja zastępcy oficera mob.

Szczecin 1. IX. 1931

Lokata 8.

H. O. 15 32

IMIĘ I KRYNICZNOŚĆ	Data ul. - do	Stano-ukia obywatela	
		zamieszkałość przez obywatela	zamieszkałość przez obywatela
Wykazano of. nat. H-2 5 pal. 209/32	1. IX. 1933 1. IX. 1933	zast. of. mob.	kt.
Objaw. dodat. funkcyj. nat. of. mob. H-2 5 pal. 209/33	1. IX. 33		
Uzupełnienie funkcyj. nat. H-2 1. IX. 1933	1. IX. 33		
Miał funkcyj. of. nat. H-2 5 pal. 209/33	1. IX. 33		

IMIĘ I KRYNICZNOŚĆ

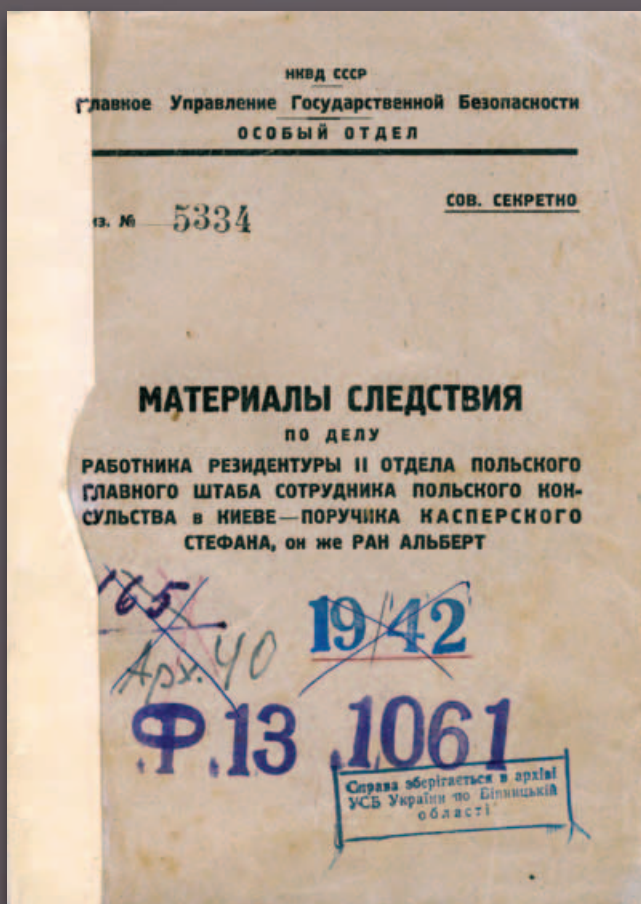
Wzrost i ciąża:
- ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
- ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
- ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
- ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
- ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)

Opisano do ciąża (ciężka ciąża):
1. ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
2. ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
3. ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
4. ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
5. ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
6. ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
7. ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
8. ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
9. ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
10. ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)

Wzrost i ciąża:
- ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
- ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
- ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
- ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)
- ciąża stała się ciążą (ciężka ciąża)

Forma 100-1-100-100

miesiącach aresztu został wymieniony na sekretarza konsularnego Ambasady ZSRS w Warszawie zatrzymanego za prowadzenie działalności szpiegowskiej. Po doświadczeniach związanych z aresztowaniem por. Stefana Kasperskiego Oddział II SG WP opracował w 1936 r. szczegółową instrukcję dla swoich oficerów dotyczącą zachowania się na wypadek zatrzymania.



↑ Okładka materiałów szkoleniowych NKWD opracowanych na podstawie śledztwa prowadzonego w sprawie Stefana Kasperskiego (fot. z IPN)



Jerzy Niezbrzycki (1902–1968), uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, kapitan Wojska Polskiego, oficer Oddziału II SG WP, kierownik Referatu „Wschód” odpowiedzialnego za wywiad ofensywny* na terenie Związku Sowieckiego. Po wojnie przebywał m.in. w Anglii, Francji i Stanach Zjednoczonych. Pracował naukowo w Instytucie Hoovera na Uniwersytecie Stanforda, gdzie specjalizował się w badaniach sowietologicznych.

* WYWIAD OFENSYWNY — działalność wywiadowcza prowadzona aktywnie poza granicami państwa, skierowana na pozyskiwanie informacji o przeciwniku, w odróżnieniu od pozyskiwania informacji o aktywności obcych służb wewnątrz kraju (wywiadu defensywnego — kontrwywiadu)

ROZSZYFROWANIE ENIGMY

W 1932 r. kryptolog Biura Szyfrów Oddziału II SG WP Marian Rejewski dokonał rzeczy uważanej za niemożliwą. We współpracy z Jerzym Różyckim i Henrykiem Zygalskim złamał niemiecki szyfr maszynowy stosowany w Enigmie. Skonstruowany następnie przez Polaków w 1938 r. system służący do dekryptażu* Enigmy – nazwany „polską bombą kryptologiczną” – pozwalał odczytywać ściśle tajne depesze niemieckiej armii.

W lipcu 1939 r. polskie służby specjalne przekazały Anglikom i Francuzom dokumentację oraz urządzenia pozwalające na odczytywanie niemieckich szyfrów. Pozwoliło to Brytyjczykom rozwinąć ich własny projekt oparty na rezultatach prac i osiągnięciach Polaków, nazwany projektem Ultra. Dzięki temu alianci przez całą wojnę mogli rozkodowywać depesze niemieckiego Wehrmachtu, Luftwaffe i Kriegsmarine oraz innych służb. Nie bez powodu Winston Churchill powiedział do króla Jerzego VI: *Dzięki Ultrze wygraliśmy wojnę.*

Prace trójki poznańskich matematyków oraz ich naśladowców i następców sprawiły, że w ciągu kilkunastu lat kryptologia stała się gałęzią matematyki, nauką o solidnych podstawach teoretycznych i przyciągającą najtęższe matematyczne umysły (Marek Grajek).

Enigma była elektromechaniczną → maszyną szyfrującą, której działanie zostało oparte na zasadzie obracających się wirników. Opatentował ją niemiecki inżynier Artur Scherbius w 1919 r. W niemieckim wojsku zaczęto ją wykorzystywać już w 1926 r. (fot. z ABW)



* DEKRYPTAŻ – inaczej deszyfrowanie, proces odtwarzania tekstu jawnego na podstawie tekstu zaszyfrowanego (szyfrogramu)



↑ Marian Rejewski (1905–1980), Jerzy Różycki (1909–1942) i Henryk Zygalski (1908–1978) byli uczestnikami kursu kryptologii zorganizowanego w 1929 r. przez Biuro Szyfrów Oddziału II SG WP dla wybranych studentów Uniwersytetu Poznańskiego (fot. z ABW)



← Pracownicy brytyjskiego ośrodka dekryptologicznego w Bletchley Park utworzonego w 1939 r. (fot. z NAC)

↓ Niemieccy żołnierze podczas pracy z maszyną szyfrującą Enigma (fot. z NAC)

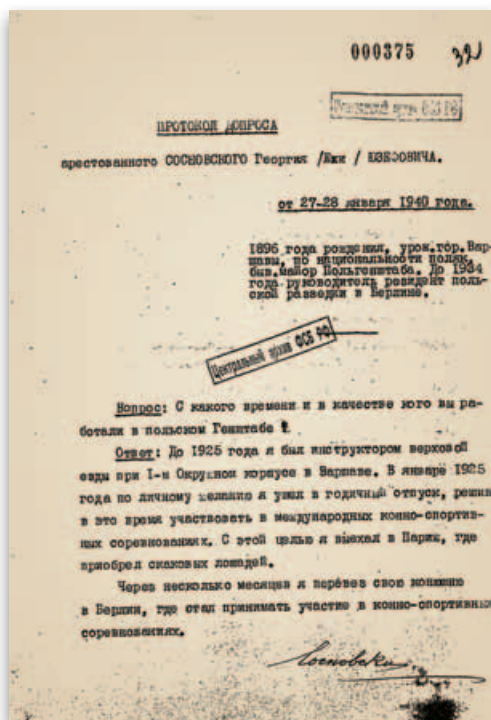


MAJOR JERZY SOSNOWSKI

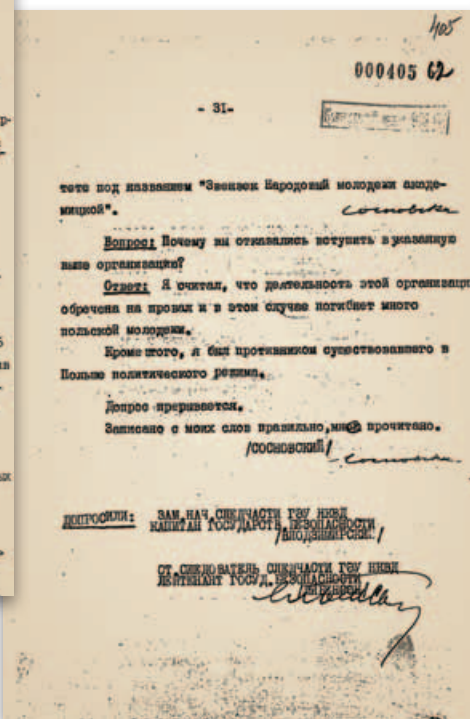
Jerzy Sosnowski (1896–1942), oficer armii austro-węgierskiej, legionista Józefa Piłsudskiego, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, instruktor jazdy konnej, w latach 1926–1934 był szefem polskiej placówki wywiadowczej w Berlinie. Podając się za polskiego barona i przeciwnika sanacji, stworzył siatkę wywiadowczą* w Niemczech, dzięki której miał dostęp do największych tajemnic Reichswehry. Został aresztowany przez Gestapo w lutym 1934 r. i skazany na dożywotnie więzienie. W wyniku polsko-niemieckich pertraktacji w 1936 r. wymieniono go na niemieckich agentów uwięzionych w Polsce. Po powrocie do kraju został oskarżony o współpracę z władzami niemieckimi i nieprawomocnie skazany przez Wojskowy Sąd Okręgowy Nr I w Warszawie na 15 lat pozbawienia wolności. Aresztowany przez NKWD w listopadzie 1939 r., prawdopodobnie zmarł w więzieniu w Saratowie w maju 1942 r.



↑ Jerzy Sosnowski
(fot. ze zbiorów A. Janisz)



↑ → Pierwsza i ostatnia strona protokołu przesłuchania Jerzego Sosnowskiego przez funkcjonariuszy NKWD ze stycznia 1940 r. (dok. z IPN)



* SIATKA WYWIADOWCZA – sieć informacyjna oparta na pracy tajnych informatorów służby specjalnej zbudowana w celu pozyskiwania danych wywiadowczych

KURJER POZNANSKI

Wydanie codzienne

Opowiedział kierownictwo dzielnicy: wiadomości podległych Bogdan

Nr. 95 Wydanie M

Kapitał i praca

Według teorii socjalistycznej kapitał i praca to dwa przeciwstawne pojęcia. W rzeczywistości, w naszym społeczeństwie, kapitał i praca są ściśle związane. Kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału. W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału. W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału.

Zwy

Przygoda... W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału. W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału.

Pod toporem kata



Reżym hitlerowski, który przetrwał przez tyle lat, przetrwał dzięki temu, że był oparty na przetrzeźwiałym i wytrwałym społeczeństwie. W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału.

Gratias plus... Balsam Thiololan Age... W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału.



W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału. W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału.

W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału. W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału.

W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału. W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału.

W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału. W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału.

W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału. W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału.

TEATR WIELKI

Jutro w środę... Agostino Casavecchi... w operze „CYGANERKA”



W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału. W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału.

KOMUNIKATY TEATRALNE

W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału. W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału.

W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału. W naszym społeczeństwie, kapitał jest przedmiotem pracy, a praca jest źródłem kapitału.

W lutym 1934 r. Jerzy Sosnowski został aresztowany w Berlinie. Razem z nim zatrzymano kilkadziesiąt innych osób podejrzanych o związek z polskim wywiadem. Rok później rozpoczął się w Berlinie głośny proces polskiej siatki szpiegowskiej. Wyrok zapadł w lutym 1935 r. Benitę von Falkenhayn i Renatę von Natzmę – agentki Sosnowskiego – skazano na karę śmierci przez ścięcie toporem. Sosnowski i Irena von Jena (pracownica administracyjna Reichswehry) otrzymali wyroki dożywotniego pozbawienia wolności, a Maria Kruse, agentka Gestapo, która zdekonspirowała całą siatkę, została skazana na dziewięć lat więzienia. W kwietniu 1936 r. Sosnowskiego wymieniono na siedmiu agentów Abwehry zatrzymanych wcześniej przez polskie służby specjalne.

UTRATA ARCHIWÓW

W 1939 ROKU

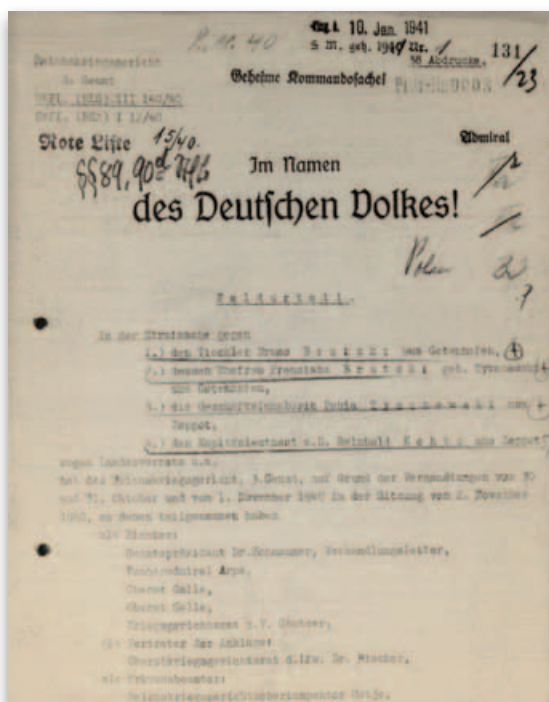
Po napaści Niemiec na Polskę we wrześniu 1939 r. polskie służby specjalne rozpoczęły ewakuację archiwów. Niektóre tajne akta Oddziału II SG WP ułożono na terenie Fortu Legionów w Warszawie. W grudniu 1939 r. płk Stefan Rowecki wspominał: *Nikt nie przepracował należycie planów ewakuacji na wypadek wojny (...). Ważne, tajne akta państwowe pozostawiono, niepotrzebne osoby, rzeczy i przedmioty pozabierano.*

W efekcie, po zakończeniu walk obronnych, tajne akta przejęły niemieckie władze okupacyjne. W celu odnalezienia newralgicznych dokumentów Niemcy powoływali specjalne oddziały poszukiwawcze

Abwehry. Oskar Reile, który był m.in. szefem placówki Abwehry przy Prezydium Policji w Wolnym Mieście Gdańsku w wydanych w 1964 r. wspomnieniach pisał, że odkryte akta zawierały „bardzo wiele ważnych dokumentów” i że „trzeba było sprowadzić sześć samochodów ciężarowych, ażeby tajne materiały z Fortu Legionów odtransportować”.

Przejęcie akt polskiej „dwójki” doprowadziło do bardzo poważnych konsekwencji. Niemcy aresztowali ponad 100 zdekonspirowanych* osób, w tym agentów polskiego wywiadu. Wytoczono im procesy – 10 osób skazano na karę śmierci, m.in. Paulinę Tyszewską, wieloletnią sekretarkę wysokiego rangą oficera Abwehry w Gdańsku, współpracującą z polskim wywiadem od połowy lat 30.

← Pierwsza strona wyroku Sądu Wojennego Rzeszy z 10 I 1941 r. w sprawie Pauliny Tyszewskiej, jej siostry Franciszki Brutzkiej, szwagra Brunona Brutzkiego i oficera Abwehry w Gdańsku Reinholda Kohtza. Tyszevska i małżeństwo Brutzkich zostali skazani na karę śmierci za współpracę z polskim wywiadem i straceni przez ścięcie. Kohtzowi wymierzono pięć lat więzienia za zaniedbania w ochronie tajemnicy państwowej (dok. z IPN)



Oryginalna skrzynia →
ewakuacyjna z fragmentem
kartoteki Oddziału II
SG WP (fot. z ABW)



* DEKONSPIRACJA – ujawnienie informacji o charakterze niejawnym świadome (np. zdrada) lub nieświadome (np. niedyskrecja, lekceważenie przepisów)



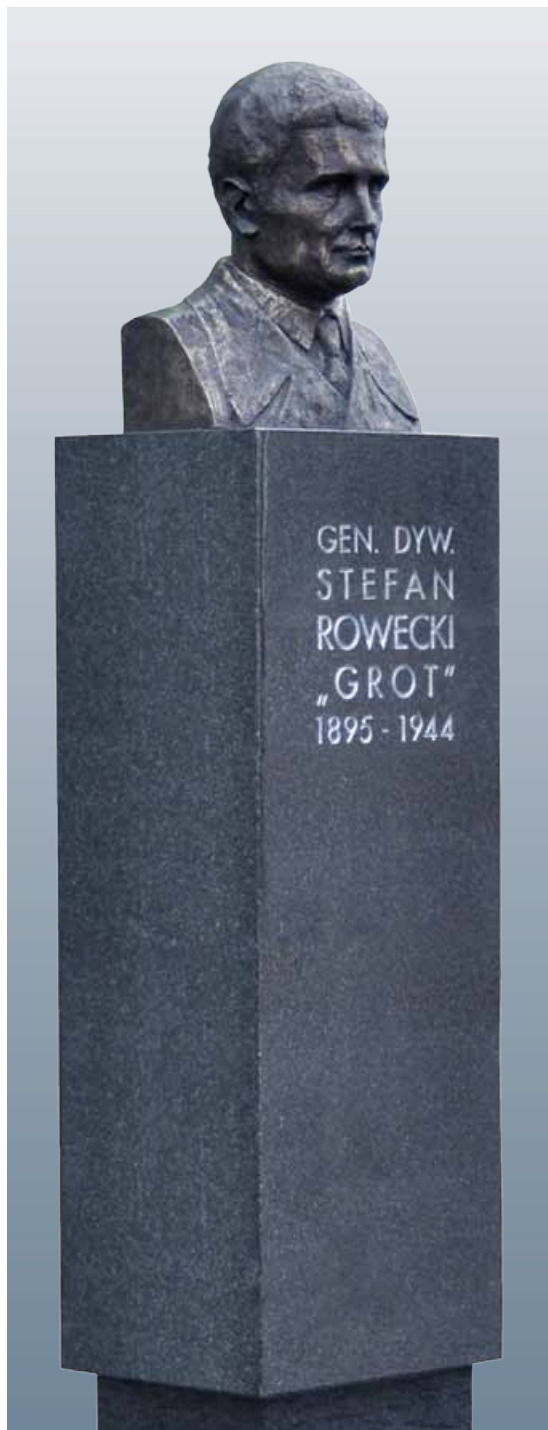
↑ Siedziba
Archiwum
Wojskowego
w Forcie Legionów.
Fotografia z 1931
r. (fot. z NAC)

Wnętrze →
magazynu
z aktami Archiwum
Wojskowego.
Fotografia z 1931 r.
(fot. z NAC)



CENTRALNY OŚRODEK SZKOLENIA ABW

W EMOWIE



Centralny Ośrodek Szkolenia Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego im. gen. dyw. Stefana Roweckiego „Grot” w Emowie działa od połowy 2000 r. Tereny, które obecnie zajmuje Ośrodek, zostały przekazane Urzędowi Ochrony Państwa w 1999 r. przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Do zadań COS ABW należy:

- ➔ prowadzenie szkoleń zawodowych (na pierwszy stopień podoficerski, na pierwszy stopień chorążego, na pierwszy stopień oficerski),
- ➔ prowadzenie szkoleń specjalistycznych,
- ➔ prowadzenie kursów doskonalenia zawodowego,
- ➔ organizacja konferencji oraz wystaw poświęconych ważnym wydarzeniom historycznym.

W dniu 25 lipca 2003 r. patronem COS ABW w Emowie został gen. dyw. Stefan Rowecki „Grot” – żołnierz legionów Józefa Piłsudskiego, jeden z twórców Polskiego Państwa Podziemnego, legendarny dowódca Armii Krajowej. O takim wyborze zdecydował również mniej znany wątek biografii „Grot” – jego praca naukowa. Był on autorem cennych skryptów, artykułów i podręczników, piastował również stanowisko Szefa Wojskowego Instytutu Naukowo-Wydawniczego.

Postać Generała nawiązuje do tradycji i wartości ważnych dla kształtowania światopoglądu funkcjonariuszy służb specjalnych współczesnej Polski.

W dniu 26 września 2012 r. na terenie Ośrodka odsłonięto pomnik patrona autorstwa Barbary i Marka Moderau.

